

Łukasz Gacek

PROJEKCJA SIŁY CHIŃSKIEJ REPUBLIKI LUDOWEJ NA OCEANIE INDYJSKIM

Wprowadzenie

Strategia działania Chin w przestrzeni międzynarodowej od zarania dziejów miała wydźwięk głównie kontynentalny. Długie lądowe granice i trwała koegzystencja z ludnością koczowniczą tworzyły szereg wyzwań dla bezpieczeństwa państwa, szczególnie w kontekście utrzymania integralności terytorialnej i suwerenności w regionach przygranicznych. Przez wiele stuleci Chińczycy budowali na północy Wielki Mur, który miał ich zabezpieczać przed najazdami Xiongnu (Hunów), Mongołów, Mandżurów i innych mobilnych plemion nomadycznych, które stanowiły poważne zagrożenie dla osiadłej ludności rolniczej zamieszkującej na południe od wielkich stepów. Nieustanne walki na północy oraz równoległe prowadzona ekspansja w kierunku zachodnim i południowym powodowały, że Chiny w swojej historii nie wykazywały, poza nielicznymi wyjątkami, nadmiernej aktywności na morzach. Współcześnie pozostają skoncentrowane na problemach mających swe źródło wewnątrz kraju oraz na zagrożeniach, jakie stwarza ich bliskie sąsiedztwo, ale wyrażają również aspiracje do odgrywania większej roli w rozwiązywaniu problemów o charakterze globalnym, co pokazuje ich rosnące zaangażowanie za granicą. Zwiększona aktywność handlowa i inwestycyjna chińskich podmiotów gospodarczych na międzynarodowych rynkach rodzi potrzebę odpowiedniego za-

bezpieczenia tych przedsięwzięć oraz interesów obywateli Chin przebywających poza krajem. Obserwowana dzisiaj wzmożona aktywność Chin w regionie Oceanu Indyjskiego wynika z naturalnej potrzeby ochrony żywotnych interesów narodowych, związanych z poszukiwaniem nowych możliwości biznesowych, bezpieczeństwem energetycznym oraz projekcją siły na zewnątrz.

Biorąc pod uwagę powyższe argumenty, przyjęto następujące hipotezy badawcze. Po pierwsze, Chiny zmieniają priorytety w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa i określają nowy katalog zadań dla Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej (ChAL-W) – ze szczególnym naciskiem na ochronę interesów narodowych za granicą. Po drugie, projekcja chińskiej siły na wodach Oceanu Indyjskiego będzie miała charakter długofalowy, co będzie sprzyjać przejmowaniu w większym stopniu odpowiedzialności za sprawy bezpieczeństwa (głównie kosztem Stanów Zjednoczonych). Zwiększenie tej obecności pokrywa się z realizacją przedsięwzięć w ramach inicjatywy Morskiego Jedwabnego Szlaku XXI wieku (21世纪海上丝绸之路; 21 shiji haishang sichou zhilu), związanych z planami rozwoju tras morskich od wybrzeży Chin do Europy przez Morze Południowochińskie i Ocean Indyjski.

Projekcja siły

Projekcja siły (*power projection*) to zdolność państwa do zastosowania wszystkich lub wybranych elementów siły politycznej, gospodarczej, informacyjnej lub wojskowej w celu szybkiego i efektywnego rozlokowania i utrzymania sił w wielu różnych miejscach, co pozwala reagować na kryzysy, spełniać funkcję odstraszącą oraz wzmacniać stabilność w regionie¹. Kenneth J. Hagan definiował projekcję siły jako swego rodzaju dyplomację popartą groźbą użycia siły (*gunboat diplomacy*). Innymi słowy określał tak wykorzystanie siły do osiągnięcia odrębnych celów politycznych w miejscach odległych geograficznie².

W przeszłości przejawem projekcji siły było wprowadzanie blokad, pokaz siły, kontrola mórz, podbój ziem, zabezpieczenie pozycji i amerykańska koncepcja tzw. „boskiego przeznaczenia”. Pierwotzory zastosowania dyplomacji popartej groźbą użycia siły można odnaleźć w XIX w. w sposobach postępowania Stanów Zjednoczonych względem Japonii i Chin, które pod wpływem zewnętrznej presji zezwoliły na otwarcie swych portów do prowadzenia handlu z cudzoziemcami³.

Na gruncie nauki zachodniej tradycyjnie podkreślano znaczenie siły ognia marynarki wojennej i taktycznego wsparcia udzielanego siłom interwencyjnym.

¹ *Dictionary of Military and Associated Terms*, US Department of Defense, 12.04.2001 (As Amended Through 17.10.2007), s. 422.

² K.J. Hagan, *This People's Navy: The Making of American Sea Power*, New York 1991, s. 350.

³ M.A. Gunzinger, *Power Projection: Making the Tough Choices*, Air University, Maxwell Air Force Base, AL, 1993, s. 4–8.

Zmiany w środowisku międzynarodowym zmieniły nieco percepcję tego zjawiska, zmuszając główne światowe potęgi do wypracowania innych mechanizmów działania. Mając to na uwadze, Willard Scott Thompson definiował projekcję siły na dwóch poziomach. Z jednej strony traktował ją jako zdolność do rozwijania infrastruktury wpływów (*develop an infrastructure of influence*) w oparciu o traktaty przyjaźni i systemy aktywnych sojuszy, z uwzględnieniem sieci pomocy gospodarczej i wojskowej oraz sprzedaży uzbrojenia stanowiących istotne wsparcie w realizacji interesów państw w skali globalnej. Z drugiej strony postrzegał ją przez pryzmat zdolności do zastosowania odpowiednich instrumentów wywierania wpływu i siły w szybko zmieniających się okolicznościach, w celu ochrony lub wzmocnienia infrastruktury siły⁴.

Zasadniczy wpływ na sposób definiowania przez państwo polityki zagranicznej, a tym samym projekcję jego siły, mają uwarunkowania geograficzne, w których funkcjonuje. Nicholas Spykman podkreślał, że usytuowanie geograficzne państwa wpływa na jego potencjał polityczny i rolę w przestrzeni międzynarodowej. Lokalizacja państwa i jego stosunki z głównymi centrami władzy wojskowej wpływają na sposób definiowania problemów bezpieczeństwa⁵. Robert D. Kaplan podkreślał, że położenie geograficzne predestynuje Chiny do zdobycia statusu globalnego mocarstwa⁶.

Obecność Chin na morzach

Chiny przez stulecia rozwijały swoją potęgę głównie na lądzie, poświęcając morzu dużo mniej uwagi. Wang Gungwu mówił o Chinach, że są kontynentalne z natury, niemniej muszą dzisiaj wzmocnić potencjał marynarki wojennej dla zabezpieczenia swoich interesów handlowych⁷. Swoją obecność na Oceanie Indyjskim zaznaczyły już w przeszłości, niemniej nie miało to stałego charakteru. Dopiero w 1132 r., kiedy Chinami władała dynastia Song (960–1279), stworzono potężną flotę wojenną, która została wyodrębniona jako oddzielna formacja. Na początku XIII w. rozciągnęła ona kontrolę nad wodami Morza Południowochińskiego po Japonię i Koreę. Miała również wyraźną przewagę na Oceanie Indyjskim. Kolejny krok poczyniono w okresie panowania cesarza Yongle (1403–1424) z dynastii Ming (1368–1644), kiedy pod dowództwem wielkiego eunucha admirała Zheng

⁴ Szerzej zob. W.S. Thompson, *Power Projection: A Net Assessment of the U.S. and Soviet Capabilities*, National Strategy Information Center, Agenda Paper No. 7, New York 1978; idem, *The Projection of Soviet Power*, Santa Monica, CA, 1977.

⁵ N.J. Spykman, *America's Strategy in World Politics: The United States and the Balance of Power*, New York 1942, s. 446–447.

⁶ Zob. R.D. Kaplan, *The Geography of Chinese Power: How Far Can Beijing Reach on Land and at Sea?*, „Foreign Affairs” 2010, Vol. 89, No. 3, s. 22–41.

⁷ Ooi Kee Beng, *The Euroasian Core and its Edges. Dialogues with Wang Gungwu on the History of the World*, Singapore 2015, s. 214.

He Chiny zorganizowały siedem spektakularnych wypraw morskich (1405–1433). Chińskie okręty, niemające sobie równych pod względem tonażu w ówczesnym świecie, dotarły do najważniejszych portów Azji Południowo-Wschodniej, subkontynentu indyjskiego, Bliskiego Wschodu i wschodniego wybrzeża Afryki. Po drodze odwiedziły między innymi Wietnam, Malakkę, Sri Lankę, Indie, cieśninę Ormuz, Oman, Jemen i Kenię⁸. Handlowi morskemu prowadzonemu na Oceanie Indyjskim przypisywano duże znaczenie, ponieważ zapewniał on dostawy niezbędnych surowców⁹.

Wydaje się, że historia zatoczyła koło. Robert D. Kaplan podkreślał, że Chiny obecnie starają się ponownie rozszerzać swoje wpływy wertykalnie w kierunku południowym, w stronę Oceanu Indyjskiego. Dostrzegają znaczenie obszaru, gdzie krzyżują się najważniejsze szlaki komunikacyjne i gdzie wiedzie najszybsza droga transportu energii z Bliskiego Wschodu i Afryki. Nie zaskakuje więc, że Ocean Indyjski stał się dzisiaj areną zaciętej rywalizacji z udziałem Stanów Zjednoczonych, Chin oraz Indii¹⁰. Zwiększona obecność Chin na Oceanie Indyjskim i ich aspiracje do uzyskania statusu morskiej potęgi wynikają – zdaniem Kaplana – z trzech przesłanek: uznania, że lądowe granice są nareszcie bezpieczne, rozwoju handlu międzynarodowego oraz potrzeb zabezpieczenia dostaw energii z zagranicy¹¹. Amrita Jash podkreślała z kolei, że interesy Chin na Oceanie Indyjskim skupiają się głównie na kwestii bezpieczeństwa energetycznego oraz aspiracjach do odgrywania aktywnej roli w regionie¹².

Działania podejmowane dzisiaj przez Chiny stanowią nawiązanie do tez Alfreda Thayera Mahana, który przed stu laty podkreślał znaczenie posiadania silnej floty w kontekście zdobywania przewagi na morzach. Zwracał uwagę, iż stanowi ona istotne wsparcie dla prowadzonych interesów handlowych. Sugerował, że jeśli Amerykanie chcą stać się prawdziwym mocarstwem, winni uzyskać przewagę na wodach Oceanu Spokojnego i Atlantyckiego i posiadać silne bazy morskie, wspierające działania na morzu¹³.

Chiny obficie czerpią z nauk Mahana i od dwóch dekad intensywnie rozbudowują swoje siły morskie. Wzrost potęgi wojskowej stanowi naturalną kon-

⁸ Por. Zheng He's *Voyages Down the Western Seas*, red. Lin Bin, Beijing 2005; L. Levathes, *When China Ruled the Seas: The Treasure Fleet of the Dragon Throne, 1405–1433*, New York–Oxford 1994; E.L. Dreyer, *Early Ming China: A Political History, 1355–1435*, California 1982.

⁹ J.J. Grygiel, *Great Powers and Geopolitical Change*, Baltimore 2006, s. 144–145.

¹⁰ R.D. Kaplan, *Monsoon. Ocean Indyjski i przyszłość amerykańskiej dominacji*, tłum. J. Ruskowski, Wołowiec 2012, s. 21–25.

¹¹ *Ibidem*, s. 346–348.

¹² A. Jash, *The Rising Tide of China in the Indian Ocean Region and India: Strategic Interests and Security Concerns*, [w:] *China in Indian Ocean Region*, red. R. Sidda Goud, M. Mookherjee, New Dehli 2015, s. 258.

¹³ Szerzej zob. A.T. Mahan, *The Influence of Sea Power upon History, 1660–1783*, New York 1987.

sekwencję posiadanego przez Chiny potencjału gospodarczego, demograficznego i terytorialnego. Szacunki Sztokholmskiego Instytutu Badań nad Pokojem (Stoczkholm International Peace Research Institute – SIPRI) pokazują, że budżet obrony Chin zwiększył się dwudziestokrotnie na przestrzeni ostatniego ćwierćwiecza – do poziomu blisko 215 mld USD w 2015 r. Warto jednak nadmienić, że to ciągle budżet niemal trzy razy niższy niż Stanów Zjednoczonych (ponad 595 mld USD)¹⁴. W działaniach podejmowanych przez Chiny zwraca uwagę zarówno intensywność rozwoju marynarki wojennej, jak i zmiany w strategii obronnej, kładącej teraz większy nacisk na integrację działań w ramach różnych rodzajów sił zbrojnych zaangażowanych w operacje militarne w warunkach postępującej informatyzacji.

Strategia wojskowa

Po utworzeniu Chińskiej Republiki Ludowej w 1949 r. Centralna Wojskowa Komisja (CKW) opracowała ogólne założenia strategii wojskowej w zakresie „aktywnej obrony” (积极防御; *jiji fangyu*). Na przestrzeni kolejnych lat zostały one nieco zmodyfikowane. W 1993 r. była już mowa o przygotowaniach pozwalających „zwycięzać w lokalnych wojnach w warunkach zaawansowanej technologii” (赢信息化条件下的局部战争; *ying xinxi hua tiaojian xia de jubu zhanzheng*)¹⁵.

W Białej Księdze na temat obronności z 2004 r. dokonano korekty i położono nacisk na „wygrywanie wojen lokalnych w warunkach informatyzacji” (赢信息化条件下的局部战争; *ying xinxi hua tiaojian xia de jubu zhanzheng*). Priorytet nadano rozwojowi uzbrojenia i stworzeniu zaawansowanego systemu operacyjnego¹⁶. W następnej Białej Księdze z 2006 r. podtrzymano zasadę aktywnej obrony w oparciu o wygrywanie lokalnych wojen w warunkach informatyzacji¹⁷.

W kolejnych dokumentach dotyczących polityki obronnej z 2009 i 2011 r. sygnalizowano potrzebę rozwijania potencjału morskiego. W Białej Księdze z 2009 r. zwrócono uwagę na zmianę charakteru współczesnych zmagani wojennych i wyłanianie się nowych typów zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa. Chiny określiły zasady funkcjonowania w coraz bardziej złożonym środowisku międzynarodowym, podkreślając znaczenie marynarki wojennej. Wyraziły jednocześnie swoje aspiracje do zwiększenia wszechstronności w realizacji zintegrowanych działań na morzu, odstraszenia strategicznego oraz przeprowadzania kontrataków

¹⁴ SIPRI Military Expenditure Database, *Military expenditure by country, in constant (2014) US\$ m., 1988–2015*, <https://www.sipri.org/sites/default/files/Milex-constant-USD.pdf> [dostęp: 28.07.2016].

¹⁵ 中国的军事战略 (Zhongguo de junshi zhanlue), 中华人民共和国国防部 (Zhonghua Renmin Gongheguo guofangbu), 05.2015, http://www.mod.gov.cn/affair/2015-05/26/content_4588132.htm [dostęp: 28.07.2016].

¹⁶ 2004年中国的国防 (2004 nian Zhongguo de guofang), 中华人民共和国国防部 (Zhonghua Renmin Gongheguo guofangbu), 12.2004, http://www.mod.gov.cn/affair/2011-01/06/content_4249947.htm [dostęp: 28.07.2016].

¹⁷ 2006年中国的国防 (2006 nian Zhongguo de guofang), 中华人民共和国国防部 (Zhonghua Renmin Gongheguo guofangbu), 12.2006, http://www.mod.gov.cn/affair/2011-01/06/content_4249948.htm [dostęp: 28.07.2016].

strategicznych. Nacisk położono na zwiększanie możliwości prowadzenia współpracy na odległych wodach i przeciwdziałania nietradycyjnym zagrożeniom bezpieczeństwa¹⁸. Warto tu nadmienić, że Chiny podjęły w tym czasie działania na rzecz zwiększenia zdolności w obszarze projekcji siły i przeciwdziałania projekcji siły przez wrogów w ramach wdrażania tzw. strategii antydoępu (*anti-access / anti-denial*) w Cieśninie Tajwańskiej poprzez rozmieszczenie nowoczesnych systemów uzbrojenia¹⁹.

W Białej Księdze dotyczącej obronności z 2011 r. zaznaczono, że sytuacja międzynarodowa staje się coraz bardziej złożona. Obok tradycyjnych wyzwań dla bezpieczeństwa wyłania się szereg nietradycyjnych zagrożeń związanych z terroryzmem, niepewną sytuacją gospodarczą, zmianami klimatycznymi, rozprzestrzenianiem broni masowego rażenia, przepływem informacji, zdrowiem publicznym, międzynarodową przestępczością zorganizowaną. W odpowiedzi na te wyzwania Chiny zapowiedziały wówczas przyspieszenie modernizacji sił zbrojnych, pozwalającej zwiększyć możliwości w obszarach dotyczących odstraszenia strategicznego, zdolności przeprowadzania operacji na odległych wodach i zwalczania nietradycyjnych zagrożeń²⁰.

W Białej Księdze określającej nowy katalog wyzwań stojących przed ChAL-W z kwietnia 2013 r. po raz kolejny była mowa o potrzebie wzmocnienia zdolności operacyjnych za granicą, zwłaszcza w zakresie reagowania kryzysowego, ratownictwa, ochrony statków handlowych na morzu, ewakuacji obywateli chińskich z miejsc zagrożenia, jak również zabezpieczenia interesów Chin za granicą²¹.

Fundamentalną zmianę jakościową w założeniach strategii wojskowej można było odnotować w Białej Księdze na temat obronności z maja 2015 r., gdzie podkreślono znaczenie technologii informacyjnych w prowadzeniu przyszłych wojen. Chiny określiły cel przygotowań – jest nim „zwyciężanie z informatyzowanych wojen lokalnych” (赢信息化局部战争; *ying xinxi hua jubu zhanzheng*) i uwypukliły rolę i znaczenie marynarki wojennej. Wcześniej mówiono jedynie o „wygrywaniu wojen lokalnych w warunkach informatyzacji”. W dokumencie podkreślono, że bezpieczeństwo narodowe w coraz większym stopniu pozostaje

¹⁸ 2008年中国的国防 (2008 nian Zhongguo de guofang), 中华人民共和国国防部 (Zhonghua Renmin Gongheguo guofangbu), 01.2009, http://www.mod.gov.cn/affair/2011-01/06/content_4249949.htm [dostęp: 28.07.2016].

¹⁹ *Annual Report to Congress. Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2010*, Office of Secretary of Defense, s. 29–33, http://www.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2010_CMPR_Final.pdf [dostęp: 28.07.2016].

²⁰ 2010年中国的国防 (2010 nian Zhongguo de guofang), 中华人民共和国国防部 (Zhonghua Renmin Gongheguo guofangbu), 03.2011, http://www.mod.gov.cn/affair/2011-03/31/content_4249942.htm [dostęp: 28.07.2016].

²¹ 中国军队维护海外利益不是谋求霸权 (Zhongguo jundui weihu haiwai liyi bushi mouqiu baquan), china.com.cn (中国网, Zhongguo wang), 16.04.2013, http://www.china.com.cn/news/2013-04/16/content_28556631.htm [dostęp: 28.07.2016].

uzależnione od środowiska międzynarodowego i regionalnego – w kontekście wyzwań, jakie niosą ze sobą terroryzm, piractwo, klęski żywiołowe i epidemie, a także potrzeba zabezpieczenia własnych interesów w obszarze energetyki za granicą, utrzymanie bezpieczeństwa na morskich szlakach transportowych oraz ochrona własnych instytucji, personelu i aktywów²².

Reformy wojskowe w dobie informatyzacji

Należy podkreślić, że wraz ze zmianą strategii obronnej, Chiny na przełomie 2015 i 2016 r. zainicjowały radykalną reformę wojskową, która położyła nacisk na rozwój marynarki wojennej i technologii informacyjnych. Zasadnicze przemiany wewnątrz kraju i zmiana dotychczasowego modelu rozwojowego powodują, że Chiny do tej pory wykazywały nieco mniejszą aktywność w polityce zagranicznej. Zainicjowana reforma w armii w połączeniu ze zmianami strukturalnymi w gospodarce krajowej powinna przynieść pierwsze dostrzegalne skutki w 2020 r., co stanowiłoby wyraźny przełom na drodze do większej aktywności w sferze międzynarodowej i odejście od dotychczasowej zasady związanej z ukrywaniem swoich rzeczywistych możliwości. Od momentu zainicjowania polityki reform z końcem lat 70. XX w., Chiny rozwijały dyplomację o wybitnie defensywnym charakterze. Deng Xiaoping wzywał do pozostawania w cieniu wydarzeń międzynarodowych i nieaspirowania do roli przywódczej.

Wśród przyjętych zmian szczególną uwagę zwraca powołanie do życia w grudniu 2015 r. Centrum Dowodzenia ChAL-W (中国人民解放军陆军领导机构; Zhongguo Renmin jiefangjun lujun lingdao jigou), Sił Rakietowych ChAL-W (中国人民解放军火箭军; Zhongguo Renmin jiefangjun huojian jun) oraz Strategicznych Sił Wsparcia ChAL-W (中国人民解放军战略支援部队; Zhongguo Renmin jiefangjun zhanlue zhiyuan budui). Przewodniczący Chińskiej Republiki Ludowej Xi Jinping podkreślił przy tej okazji, że reforma w tym zakresie ma na celu stworzenie nowoczesnej armii w dobie informatyzacji²³. Kluczowe znaczenie przypisano Strategicznym Siłom Wsparcia. Dowódca tej formacji, gen. Gao Jin, mówił w styczniu 2016 r., że będzie ona spełniała funkcję swojego zaplecza informacyjnego dla wojska, dostarczając niezbędnego wsparcia informacyjnego i strategicznego. Podkreślał zarazem konieczność integracji usług i systemów wojskowych²⁴. Strategiczne Siły Wsparcia mają odgrywać kluczową rolę w realizacji

²² 中国的军事战略 (Zhongguo de junshi zhanlue), *op. cit.*

²³ 陆军领导机构火箭军战略支援部队成立大会在京举行 习近平向中国人民解放军火箭军战略支援部队授予军旗并致训词 (Lujun lingdao jigou huojian jun zhanlue zhiyuan budui chengli dahui zaijing juxing Xi Jinping xiang Zhongguo Renmin jiefangjun lujun huojian jun zhanlue zhiyuan budui shouyu junqi bing zhi xunci), 新华 (Xinhua), 1.01.2016, http://news.xinhuanet.com/politics/2016-01/01/c_1117646667.htm [dostęp: 28.07.2016].

²⁴ 战略支援部队, 重新定义战争与和平、战场与对手 (Zhanlue zhiyuan budui, chongxin dingyi zhanzheng yu heping, zhanchang yu duishou), „中国青年报” (Zhongguo qin-

strategii aktywnej obrony. Mają bowiem stanowić trzon informacyjny w przeprowadzaniu ataków wyprzedzających i w trakcie wojen asymetrycznych. Pozwolą również odpowiednio szybko reagować na nowe zagrożenia.

Chiny, starając się sprostać wyzwaniom w szybko zmieniającym się środowisku międzynarodowym, wiele uwagi poświęcają wszechstronnemu przygotowaniu sił zbrojnych do skutecznego przeprowadzania operacji militarnych za granicą. W ustawie o bezpieczeństwie narodowym z 1 lipca 2015 r. bardzo wyraźnie podkreślono rolę sił zbrojnych w utrzymaniu bezpieczeństwa na świecie, ich zaangażowanie w operacje militarne za granicą realizowane pod egidą ONZ, akcje ratunkowe, eskortowanie okrętów, zabezpieczenie interesów narodowych za granicą²⁵. W obszarze bezpieczeństwa energetycznego duże znaczenie przypisano rozwojowi przesyłowych sieci transportowych, jak również wzmocnieniu współpracy międzynarodowej w dziedzinie energetyki, gwarantującej ciągłość i pewność dostaw niezbędnych dla utrzymania dotychczasowego tempa rozwoju gospodarczego i społecznego²⁶.

W kontekście ochrony interesów Chin za granicą niezwykle ważna jest również ustawa antyterrorystyczna z 27 grudnia 2015 r., która określiła warunki potencjalnego zaangażowania ChAL-W w operacje antyterrorystyczne za granicą²⁷. Ustawa stwarza realne podstawy dla przyszłych operacji wojskowych Chin za granicą przeprowadzanych w porozumieniu z rządem państwa przyjmującego. Ma to uzasadnienie w kontekście rosnącego zaangażowania inwestycyjnego chińskich podmiotów gospodarczych za granicą.

Nowy Jedwabny Szlak

Polityka zagraniczna państwa jest pochodną polityki wewnętrznej i odzwierciedla w dużej mierze wyzwania, przed jakimi stoi współcześnie gospodarka Chin i rządząca partia komunistyczna, poszukująca nowych podstaw dla legitymizacji swojej władzy. Chiny są zmuszone do zmiany dotychczasowego modelu rozwojowego, co wiązać się będzie z potrzebą rozwoju rynku wewnętrznego i zwiększenia popytu wewnętrznego. Polityka zrównoważonego rozwoju musi opierać się na sprzęgnięciu kwestii gospodarczych i społecznych z ochroną środowiska naturalnego²⁸. Nowa inicjatywa Chin, znana pod nazwą Ekonomicznego Pasa

gnian bao), 14.01.2016, http://inews.ifeng.com/yidian/47063885/news.shtml?ch=ref_zbs_ydzc_news [dostęp: 28.07.2016].

²⁵ 中华人民共和国国家安全法 (Zhonghua Renmin Gongheguo guojia anquan fa), 新华 (Xinhua), 1.07.2015.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ 中华人民共和国反恐怖主义法 (Zhonghua Renmin Gongheguo fan kongbu zhuyi fa), 新华 (Xinhua), 27.12.2015.

²⁸ Szerzej zob. Ł. Gacek, *Zielona energia w Chinach. Zrównoważony rozwój, ochrona środowiska, gospodarka niskoemisyjna*, Kraków 2015.

Jedwabnego Szlaku (丝绸之路经济带; *shichou zhilu jingji dai*) w dużej mierze wyrasta z tych potrzeb. Koncentruje się na promowaniu międzynarodowej współpracy gospodarczej poprzez realizację projektów infrastrukturalnych i wdrażanie programów pomocowych. Stwarza nowe perspektywy biznesowe dla chińskich podmiotów gospodarczych w kontekście potencjalnego wejścia na nowe rynki. Pomysł został zaprezentowany 7 września 2013 r. przez przewodniczącego ChRL Xi Jinpinga podczas jego wizyty w Kazachstanie. Zwracał on wówczas uwagę na potrzebę zdynamizowania współpracy regionalnej w płaszczyźnie gospodarczej i rozwoju połączeń transportowych pomiędzy Azją Wschodnią a Europą, realizowanych zgodnie z ideą obopólnych korzyści (合作共赢; *hezuo gongying*)²⁹. 2 października 2013 r. Xi Jinping w przemówieniu w parlamencie Indonezji uzupełnił ten projekt, mówiąc o budowie Morskiego Jedwabnego Szlaku XXI w.³⁰. Miesiąc później Chiny zadeklarowały przeznaczenie 40 mld USD na utworzenie funduszu Nowego Jedwabnego Szlaku. W tym celu został utworzony Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych, który odpowiada za finansowanie zagranicznych projektów infrastrukturalnych³¹. Propozycje przedsięwzięć, które mają być realizowane w ramach tej inicjatywy, mogą przyczynić się do stymulowania wzrostu gospodarczego w Chinach poprzez eksport nadwyżek produkcyjnych, szczególnie widocznych w sektorach przemysłu ciężkiego i budownictwa. Stwarza to możliwość wdrażania dużych projektów infrastrukturalnych wzdłuż linii wyznaczonych wspomnianą inicjatywą, dając jednocześnie dostęp do nowych rynków zbytu. Należy też podkreślić inny ważny aspekt tych działań: sprzyjają one umiędzynarodowieniu chińskiej waluty.

Morskie szlaki komunikacyjne i bezpieczeństwo dostaw energii

Strategiczne cele polityki zagranicznej Chin w obszarze Oceanu Indyjskiego powiązane są przede wszystkim z dążeniem do wzmocnienia bezpieczeństwa energetycznego. W tym przypadku kluczowa jest niezawodność dostaw energii, mającej fundamentalne znaczenie dla utrzymania wysokiego tempa rozwoju gospodarczego. W 2015 r. Chiny odpowiadały za niemal 23% konsumpcji energii pierwotnej na świecie³². Wedle prognoz BP w ciągu dwóch kolejnych dekad udział ten zwięk-

²⁹ 习近平发表重要演讲 吁共建“丝绸之路经济带” (Xi Jinping fabiao zhongyong yanjiang xu gongjian „shichou zhilu jingji dai”), 新华 (Xinhua), 7.09.2013, http://news.xinhuanet.com/world/2013-09/07/c_117272280.htm [dostęp: 28.07.2016].

³⁰ *Speech by Chinese President Xi Jinping to Indonesian Parliament*, 2.10.2013, Jakarta, Indonesia, ASEAN-China Centre, 3.10.2013, http://www.asean-china-center.org/english/2013-10/03/c_133062675.htm [dostęp: 28.07.2016].

³¹ 习近平就一带一路提建议 出资400亿美元成立丝路基金 (Xi Jinping jiu yidai yilu ti jianyi chuzi 400 yi meiyuan chengli si lu jijin), 新华 (Xinhua), „Renmin Ribao”, 8.11.2014.

³² *BP Statistical Review of World Energy*, 06.2016, <https://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/energy-economics/statistical-review-2016/bp-statistical-review-of-world-energy-2016-full-report.pdf> [dostęp: 28.07.2016].

szy się do 25%. Zależność od importu energii wzrosła z 15% w 2014 r. do 23% w 2035 r. – Chiny wyprzedzą pod tym względem Europę i staną się największym na świecie importerem energii. Zależność od importu ropy naftowej w tym okresie zwiększy się z 59 do 76%, a gazu ziemnego – z 30 do 42%³³. Ropa naftowa docierała do Chin głównie z Bliskiego Wschodu i Afryki drogą morską. W 2014 r. Chiny importowały 3,2 mln baryłek dziennie z regionu Bliskiego Wschodu (52% importu) oraz 1,4 mln baryłek dziennie z Afryki (22%). Najwięcej ropy sprowadzano z Arabii Saudyjskiej i Angoli, które razem odpowiadały za 29% importu³⁴.

Utrzymanie bezpieczeństwa na morskich szlakach komunikacyjnych pozostaje zatem ściśle związane z zapewnieniem płynności dostaw energii do Chin. Chiny są zależne głównie od czterech kierunków transportowych. Pierwszy prowadzi z Bliskiego Wschodu i Afryki przez cieśninę Malakka w kierunku Morza Południowochińskiego. Drugi – z Bliskiego Wschodu i Afryki przez Cieśninę Sundajską pomiędzy zachodnią Jawą i wschodnią Sumatrą w Indonezji, następnie cieśninę Gaspar (pomiędzy wyspami Bangka i Belitung, łączącą Morze Jawajskie z Morzem Południowochińskim). Trzeci – z Ameryki Łacińskiej i południowego Pacyfiku przez Morze Filipińskie i Morze Południowochińskie. Czwarty – z Bliskiego Wschodu i Afryki przez cieśninę Lombok, a dalej cieśninę Makasar (pomiędzy Borneo a Celebes, łączącą Morze Celebes i Morze Jawajskie) lub archipelag Moluki, na Morze Filipińskie i zachodni Pacyfik³⁵. Spośród wymienionych, najważniejsza trasa wiedzie przez kontrolowaną przez Amerykanów cieśninę Malakka. W 2003 r. przewodniczący ChRL Hu Jintao mówił wręcz o konieczności rozwiązania „dylematu Malakki” (*Malacca dilemma*), podkreślając rolę tego przejścia dla bezpieczeństwa energetycznego Chin³⁶. Przez cieśninę rozciągającą się na długości około 900 km przechodzi 40% międzynarodowego handlu. Tą trasą przepływa ponad 50 tys. statków handlowych rocznie. To również główny szlak transportu ropy naftowej do Chin i Japonii³⁷.

Dużym wyzwaniem jest zabezpieczenie morskich szlaków komunikacyjnych i ochrona transportowców zmierzających z Bliskiego Wschodu i Afryki w kierunku Azji Wschodniej. Chiny od lat rozwijają strategiczne relacje z państwami znajdującymi się w pobliżu głównych tras transportowych na Oceanie Indyjskim (*sea lines of communication* – SLOC), angażując się w budowę por-

³³ BP Energy Outlook: *Country and regional insights – China*, 2016, <http://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/energy-economics/energy-outlook-2016/bp-energy-outlook-2016-country-insights-china.pdf> [dostęp: 28.07.2016].

³⁴ FGE, *China Oil and Gas Monthly Data Tables*, 02.2015, s. 2 [za:] *China Overview*, The U.S. Energy Information Administration (EIA), 14.05.2015, http://energy.gov/sites/prod/files/2016/04/f30/China_International_Analysis_US.pdf [dostęp: 28.07.2016].

³⁵ Zhang Xuegang, *China's Energy Corridors in Southeast Asia*, „China Brief” 2008, Vol. 8, Issue 3.

³⁶ „China Youth Daily”, 15.06.2004, [za:] I. Storey, *China's 'Malacca Dilemma'*, „China Brief” 2006, Vol. 6, Issue 8.

³⁷ *Malacca Strait is a strategic 'chokepoint'*, Reuters, 4.03.2010.

tów Gwadar w Pakistanie, Hambantota na Sri Lance, Chittagong w Bangladeszu oraz Kyaukphyu w Birmie. Strategia ta, określana mianem chińskiego „sznura pereł” (*strings of pearls* – SOP), uwzględnia również znaczenie innych państw (Kambodża, Tajlandia, Malediwy, Mauritius oraz Seszele), co pozwala na przejmowanie w większym stopniu odpowiedzialności za utrzymanie bezpieczeństwa na morskich szlakach komunikacyjnych w regionie³⁸. Obok tego, w grudniu 2015 r. Chiny zapowiedziały budowę swojej pierwszej bazy wojskowej za granicą. W Dżibuti ma powstać centrum wsparcia logistycznego dla chińskiej marynarki wojennej. Chiny argumentowały ten krok potrzebą intensyfikacji działań przeciwko aktom piractwa oraz koniecznością wsparcia dla misji pokojowych w Afryce³⁹. Warto nadmienić, że w listopadzie 2014 r. na łamach „The Namibian Times” pojawił się artykuł sugerujący możliwość utworzenia kolejnej chińskiej bazy w Zatoce Wielorybiej w Namibii⁴⁰.

Marynarka Wojenna Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej na Oceanie Indyjskim

Bezpieczeństwu dostaw zagraża działalność somalijskich piratów w Zatoce Adenijskiej. Stało się to przyczyną podjętej w grudniu 2008 r. decyzji o wysłaniu poblizko wybrzeży Somalii stałej eskadry okrętów wojennych, które uczestniczą w operacjach antypirackich. W kwietniu 2016 r. wysłana została 23. Flota Chińskiej Marynarki Wojennej. Zastępca dowódcy sił zbrojnych Wang Hai podkreślił przy tej okazji, że Chiny starają się budować wizerunek odpowiedzialnego wielkiego państwa, przyczyniającego się do wzmacniania bezpieczeństwa na świecie. Zaznaczył, że marynarka wojenna przygotowywana jest do nowych zadań związanych z ochroną interesów państwa za granicą w obliczu występowania nieoczekiwanych zagrożeń⁴¹. Na Oceanie Indyjskim obecność zaznaczają nie tylko chińskie jednostki nawodne, ale również podwodne o napędzie jądrowym. Na przełomie 2014 i 2015 r. na Oceanie Indyjskim przebywały chińskie okręty podwodne typu Han i Yuan. W corocznie przedstawianym w Kongresie USA raporcie poświęconym potencjałowi militarnemu Chin wskazywano, że okręty podwodne były zapewne zaangażowane w akcje rozpoznawcze oraz demonstrowały zwiększony potencjał

³⁸ Szerzej zob. Ł. Gacek, *Bezpieczeństwo energetyczne Chin. Aktywność państwowych przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych*, Kraków 2012, s. 255–263.

³⁹ 中国在非首个军事基地动工 吉布提总统支持 (Zhongguo zai Feizhou ge junshi jidi donggong Jibuti zongtong zhichi), 26.02.2016, <http://www.fmprc.gov.cn/zft/chn/zxxx/t1343368.htm> [dostęp: 28.07.2016].

⁴⁰ A. Hartman, *Chinese Naval Base for Walvis Bay*, „The Namibian Times”, 19.11.2014, <http://www.namibian.com.na/index.php?id=130693&page=archive-read> [dostęp: 28.07.2016].

⁴¹ 海军第二十三批护航编队从舟山起航 (Haijun di ershisan pi huhang biandui cong Zhuoshan qihang), 7.04.2016, http://www.mod.gov.cn/action/2016-04/07/content_4648656.htm [dostęp: 28.07.2016].

zarówno w zakresie ochrony morskich szlaków komunikacyjnych, jak i projekcji siły na Oceanie Indyjskim⁴².

Wojska ChAL-W brały w przeszłości udział w ćwiczeniach na Oceanie Indyjskim. W 2003 r. po raz pierwszy w swojej historii były zaangażowane w manewrach wojskowych na morzu z udziałem sił zbrojnych Pakistanu. Później chińska marynarka wojenna kilkakrotnie uczestniczyła w organizowanych przez Pakistan ćwiczeniach na Morzu Arabskim. Pakistan wyrasta na kluczowego partnera Chin w regionie, o czym świadczy skala dotychczasowej współpracy wojskowej i gospodarczej⁴³. Pakistan jest głównym odbiorcą uzbrojenia z Chin⁴⁴ i jednocześnie miejscem, gdzie w najbliższych latach Chiny ulokują znaczące środki finansowe na budowę tak zwanego Chińsko-Pakistańskiego Korytarza Gospodarczego (China-Pakistan Economic Corridor). Do 2030 r. Chiny zamierzają przeznaczyć blisko 46 mld USD na rozwój pakistańskiej energetyki (obejmujący zarówno rurociągi, jak i budowę elektrowni węglowych, hydroelektrowni, farm wiatrowych i słonecznych), budowę infrastruktury drogowej i kolejowej oraz modernizację portu Gwadar⁴⁵.

Warto podkreślić, że w ramach wdrażania strategii operowania na odległych wodach, w 2015 r. Chiny przeprowadziły wspólnie z Rosją ćwiczenia morskie na Morzu Śródziemnym. Takie działania pokazują, że zarówno Chiny, jak i Rosja zmierzają do zakwestionowania hegemonii Stanów Zjednoczonych na morzu, która ukształtowała się po II wojnie światowej. Jak się wydaje, aspiracje do zmiany tego układu wynikają z naturalnej geostrategicznej logiki. Ćwiczenia z udziałem flot obydwu państw stanowią bowiem znakomitą okazję do zdobycia nowych doświadczeń i przetestowania interoperacyjności sprzętu wojskowego⁴⁶.

To nie jedyny przejaw obecności chińskiej marynarki wojennej w regionie Oceanu Indyjskiego. W 2015 r. chińskie oddziały zbrojne były zaangażowane w proces ewakuacji obywateli Chin i obcokrajowców z pogrążonego w wojnie Jemenu. Działania te pokazały z jednej strony, że Chiny znacząco zwiększają swój potencjał geopolityczny, pozwalający zdobywać strategiczną pozycję w Afryce

⁴² *Annual Report to Congress. Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2016*, Office of Secretary of Defense, s. 22, <http://www.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2016%20China%20Military%20Power%20Report.pdf> [dostęp: 28.07.2016].

⁴³ Szerzej zob. Ł. Gacek, *Bezpieczeństwo energetyczne Chin...*, s. 221–224.

⁴⁴ Radio Pakistan podało, że w kwietniu 2015 r. w czasie wizyty przewodniczącego ChRL Xi Jinpinga w Pakistanie Chiny zobowiązały się do dostarczenia Pakistanowi 110 nowoczesnych myśliwców JF-17. Pierwszą partię, obejmującą 50 maszyn, Pakistan ma otrzymać w ciągu trzech lat. *China to deliver 50 more JF-17 Thunder fighters to Pakistan*, Radio Pakistan, 25.04.2015, <http://www.radio.gov.pk/25-Apr-2015/china-to-deliver-50-more-jf-17-thunder-fighters-to-pakistan> [dostęp: 28.07.2016].

⁴⁵ *Dark Corridor*, „The Economist”, 6.06.2015.

⁴⁶ J. Holmes, *Why Are Chinese and Russian Ships Prowling the Mediterranean?*, „Foreign Affairs”, 15.05.2015, <http://foreignpolicy.com/2015/05/15/china-russia-navy-joint-sea-2015-asia-pivot-blowback/> [dostęp: 28.07.2016].

i na Bliskim Wschodzie, a z drugiej – że mają zdolność do szybkiej i skutecznej ewakuacji ludzi z miejsc zagrożenia⁴⁷. Warto nadmienić, że już wcześniej z sukcesem przeprowadzono akcję podobnego typu – ale na znacznie większą skalę – ewakuując blisko 36 tys. Chińczyków z Libii w 2011 r.

Rosnący potencjał Chin w tym zakresie niewątpliwie stanowi poważne zagrożenie dla interesów Stanów Zjednoczonych w regionie. Andrew F. Krepinevich Jr. zwracał uwagę, że współcześnie podstawowe fundamenty wojskowej dominacji Stanów Zjednoczonych w świecie ulegają erozji. Przewaga technologiczna do tej pory dawała amerykańskim siłom zbrojnym niezrównaną zdolność do projekcji siły na całym świecie. Ostatnie lata pokazały jednak, że tradycyjne środki i metody projekcji siły nie przystają do czasów współczesnych. Rozpowszechnienie zaawansowanych technologii wojskowych, w połączeniu z ciągłym wzrostem nowych potęg, takich jak Chiny, i wrogich państw, takich jak Iran, zmuszają Amerykanów do koncentracji jedynie na wybranych obszarach, kluczowych dla narodowych interesów – czyli głównie Azji Wschodniej i Zatoce Perskiej. Dlatego też Stany Zjednoczone powinny dążyć do utrzymywania stabilnej równowagi w tych regionach, unikając generowania nowych zagrożeń⁴⁸. Wydaje się, że USA będą starały się utrzymać swoją dotychczasową pozycję na Oceanie Indyjskim poprzez intensywny rozwój ścisłej współpracy z Indiami. Przejawem tego jest wstępne porozumienie z kwietnia 2016 r. w sprawie pogłębiania współpracy wojskowej i transferu technologii, co pozwoli na wzajemne wykorzystywanie baz wojskowych w celu świadczenia usług konserwacji i naprawy. Mowa była o rozwoju współpracy na rzecz bezpieczeństwa morskiego, z podkreśleniem swobody żeglugi i lotów w regionie, z uwzględnieniem Morza Południowochińskiego⁴⁹. Porozumienie traktowane jest głównie jako odpowiedź na rosnącą rolę Chin w regionie i próba zrównoważenia tych wpływów⁵⁰.

⁴⁷ J. Perlez, Yufan Huang, *Yemen Evacuation Shows Chinese Navy's Growing Role*, „The New York Times”, 31.03.2015, <http://sinosphere.blogs.nytimes.com/2015/03/31/yemen-evacuation-shows-chinese-navys-growing-role/> [dostęp: 28.07.2016]; A. Taylor, *What Yemen's Crisis Reveals about China's Growing Global Power*, „The Washington Post”, 31.03.2015, <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/03/31/what-yemens-crisis-reveals-about-chinas-growing-global-power/> [dostęp: 28.07.2016].

⁴⁸ Zob. A.F. Krepinevich Jr., *The Pentagon's Wasting Assets. The Eroding Foundations of American Power*, „Foreign Affairs” 2009, Vol. 88, No. 4, s. 17–33.

⁴⁹ *India-United States Joint Statement on the Visit of Secretary of Defense Carter to India April 10–13, 2016*, U.S. Department of Defense, 12.04.2016, <http://www.defense.gov/News/News-Releases/News-Release-View/Article/718589/india-united-states-joint-statement-on-the-visit-of-secretary-of-defense-carter> [dostęp: 28.07.2016].

⁵⁰ Por. M.S. Schmidt, *U.S. and India Agreed to Strengthen Military Ties*, „The New York Times”, 13.04.2016; N. Mandhana, *U.S., India Deepen Defense Ties*, „The Wall Street Journal”, 12.04.2016, <http://www.wsj.com/articles/u-s-india-deepen-defense-ties-1460470474> [dostęp: 28.07.2016].

Podsumowanie

Na początku nowego milenium Chiny wzmocniły swoją obecność na rynkach zagranicznych, znacząco zwiększając wielkość inwestycji bezpośrednich. Wpływ na to miała przede wszystkim przyjęta z końcem lat 90. XX w. strategia „wyjścia na świat”, która zachęcała krajowe przedsiębiorstwa do większej aktywności poza Chinami. Dzięki temu, w krótkim okresie, zagraniczne inwestycje otworzyły nowe możliwości pozyskiwania strategicznych aktywów, zaawansowanych technologii oraz surowców energetycznych niezbędnych dla rozwijającej się gospodarki. Zaproponowana przez Chiny inicjatywa Nowego Jedwabnego Szlaku, rozwijana w wymiarze lądowym i morskim, stanowi dzisiaj swego rodzaju nadbudowę polityczną w stosunku do wcześniej już podejmowanych działań. Stała się ważnym narzędziem polityki zagranicznej nie tylko w wymiarze regionalnym, ale i globalnym. Wydaje się jednak, że większość przedsięwzięć inwestycyjnych nadal będzie realizowana w układzie dwustronnym, a dopiero później będzie zyskiwała szerszy kontekst.

Chiny starają się objąć skuteczną ochroną swoje inwestycje za granicą. Stąd uwagę zwracają zarówno zmiany w strategii wojskowej, kładące nacisk na przygotowanie do wojen w dobie informatyzacji, jak i nowe zadania stawiane przed marynarką wojenną w kontekście przeprowadzania operacji na odległych wodach. Możliwość wykorzystywania portów na morskich szlakach komunikacyjnych pozwala nie tylko monitorować sytuację w newralgicznych obszarach Oceanu Indyjskiego, ale stanowi również zabezpieczenie logistyczne dla transportu morskiego. Towarzyszy temu udział chińskich jednostek nawodnych i podwodnych w ćwiczeniach wojskowych przeprowadzanych na Morzu Arabskim, co świadczy dobitnie, że Chiny zamierzają w większym stopniu przejmować odpowiedzialność za bezpieczeństwo w regionie. Ocean Indyjski staje się współcześnie areną projekcji siły Chin. W tym kontekście Chiny wykorzystują narzędzia „miękkiej siły”, nawiązując bezpośrednio do morskich wypraw Zheng He z czasów dynastii Ming. W ich mniemaniu miały one pokojowy wydźwięk i stanowiły podstawę dla rozwoju owocnej współpracy gospodarczej i handlowej z państwami Azji Południowo-Wschodniej, Azji Południowej, Bliskiego Wschodu i Afryki. Warto jednak zauważyć, że odwołania do postaci Zheng He podkreślają jednocześnie historyczne związki Chin z regionem Oceanu Indyjskiego i pośrednio mają uzasadniać ich naturalną dominację na tych wodach.

China's power projection in the Indian Ocean Region

China's strategic imperative in the Indian Ocean region reflects its need for protection of national interests, mainly in the field of economic security (expanding business opportunities abroad) and energy security (sea lines of communication security). Long-term presence of China in the Indian Ocean region will not only increase its responsibility for security issues across the region but is also associated with the implementation of projects under the initiative of the 21st Century Maritime Silk Route Economic Belt.

Key words: China, Indian Ocean, power projection, sea lines of communication, energy security, New Silk Road

Projekcja siły Chińskiej Republiki Ludowej na Oceanie Indyjskim

Strategicznym imperatywem rosnącej aktywności Chin w regionie Oceanu Indyjskiego jest potrzeba ochrony interesów narodowych, związanych głównie z bezpieczeństwem ekonomicznym (zdobywaniem nowych możliwości biznesowych) oraz bezpieczeństwem energetycznym (zabezpieczeniem morskich szlaków transportowych). Utrwalenie obecności/pozycji Chin na wodach Oceanu Indyjskiego będzie sprzyjać zarówno przejmowaniu przez nie większej odpowiedzialności za sprawy bezpieczeństwa w regionie, jak i realizacji przedsięwzięć w ramach inicjatywy Morskiego Jedwabnego Szlaku XXI wieku.

Słowa kluczowe: Chiny, Ocean Indyjski, projekcja siły, morskie szlaki komunikacyjne, bezpieczeństwo energetyczne, Nowy Jedwabny Szlak